

مقایسه تطبیقی الگوی مصرف گوشت - ایران و کشورهای سند چشم انداز

احمد اخوی، کارشناس اقتصادی

جهان اقتصاد

مصرف جهانی گوشت قرمز شامل گوشت گاو و گوساله از ۴۹۱۶۹ هزارتن در سال ۱۹۹۰ با ۰/۸ درصد رشد متوسط سالیانه به ۵۶۳۶۵ هزارتن در سال ۲۰۰۹ رسیده است. در همین دوره مصرف سرانه جهانی گوشت قرمز ۰/۶- درصد رشد منفی سالیانه داشته است. در کشورهای خاورمیانه در بازه زمانی فوق مصرف این محصول سالیانه ۳ درصد رشد نشان می دهد. مصرف گوشت قرمز ایران در دوره مذکور با رشد ۱/۱۴ درصدی از ۷۴۳/۹ هزار تن به ۸۸۰/۵ هزار تن رسیده است. این در حالی است که مصرف سرانه گوشت قرمز در ایران با رشد منفی ۰/۳۷ درصد در سال از ۱۳/۳ کیلو گرم به ۱۲/۵ کیلو گرم کاهش نشان می دهد.

کاهش مصرف سرانه در حالی اتفاق می افتد که کشور به لحاظ امنیت غذایی از رقم ۱۷/۵ کیلو گرم استاندارد فاصله زیادی دارد و از ۲۵۰۰ کیلو کالری مصرفی روزانه تنها ۷۶/۸ واحد آن را از گوشت قرمز تامین می کند. سرانه مصرف گوشت قرمز کشورهای خاورمیانه طی همین دوره رشد متوسط سالیانه ۳ درصد را ثبت کرده، غنای پروتئینی خود را با کشورمان بیش از پیش افزایش می دهند.

گوشت قرمز از منابع اصلی پروتئین حیوانی است که تغذیه آن به خصوص تا سنین جوانی از شرایط لازم رشد مغزی و فکری معرفی می شود. اگر چه گوشت گوساله به لحاظ علوم تغذیه حاوی بیشترین و مرغوب ترین پروتئین می باشد اما ذائقه مردم ایران و خاورمیانه گوشت گوسفند را بهتر می پسندند و آن گران ترین نوع گوشت قرمز است.

سرانه مصرف گوشت قرمز کشور نسبت به سال ۱۳۶۸ سال اول برنامه اول توسعه ابتدا کاهش داشته و سپس در حدود ۱۲/۵ کیلوگرم برای سال های ۸۴ و ۸۵ ثابت مانده است.^۱ کاهش مصرف توأمان حبوبات و گوشت قرمز - به وجهی اضطراب آور از حیث امنیت غذایی - در شرایطی رخ داده است که

^۱ - داود چراغی، بازار گوشت قرمز، م.م.پ.ب. چاپ اول ۱۳۸۹، چاپ و نشر بازرگانی

به جای آنها از پروتئین گوشت سفید و به ویژه گوشت مرغ استفاده شده است. مصرف سرانه مرغ کشور از حدود ۱۲/۹ کیلوگرم در ۱۳۶۸ به بیش از ۲۳ کیلوگرم در سال ۱۳۸۸ افزایش داشته است که برابر با مصرف سرانه جهانی آن می باشد.^۲

یکی از مهمترین دلایل کاهش مصرف پروتئین گوشت قرمز، علاوه بر گران بودن نسبی و کاهش پذیری کمتر تولید و عرضه - در شرایط رشد اقتصاد و درآمد سرانه نه چندان مناسب - دلایل فیزیولوژیکی است. پرهیز دادن بزرگسالان و کهنسالان از مصرف گوشت قرمز، چربی ها و قندها توسط پزشکان که با هدف کنترل بیماری های شایع مثل دیابت (مرض قند)، چربی خون، افزایش کلسترول های بد (LDL) و تری گلیسیرید خون و اثرات محرزی که مصرف گوشت قرمز بر افزایش سکت قلبی، انواع سردردهای مزمن و ... دارد توصیه می شود و جایگزینی گوشت سفید به جای آن اثر بارزی بر این روند مصرف داشته و به نسبتی که جمعیت کشور پیرتر می شود افزایش این روند تعمیق می یابد.

شاید به همین دلیل امنیت غذایی باشد که در پیش بینی های رشد سالیانه مصرف هرچه از کشور های کم درآمد به طرف کشور های پر درآمد حرکت می کنیم ارقام کوچکتر می شوند. به عنوان مثال این ارقام برای فاصله ۲۰۱۰-۲۰۱۹ برای توسعه یافته ها ۰/۵۳ برای در حال توسعه ها، ۰/۸۵ و برای کمتر توسعه یافته ها ۰/۸۸ می باشد.

با وجود آنکه متخصصین تغذیه جایگزین کردن گوشت سفید به جای گوشت قرمز را توصیه می کنند با وجود این نمی توان نسبت به کمبود مصرف و از آن مهمتر کاهش مصرف آن با توجه به ضرورت مصرف استاندارد آن به ویژه در سنین رشد بی اعتنا ماند. به علاوه، باید دقت کرد رقم مصرف سرانه به معنای مصرف مساوی آن نیست. بلکه به عکس پردرآمد ها گوشت زیاد و با کیفیت مصرف می کنند در حالی که کم درآمدها رقمی ناچیز و کم کیفیت. یافته یک تحقیق در راهکار های اصلاح الگوی مصرف نشان می دهد که حدود ۹۰ درصد خانوارهای شهری و ۱۰۰ درصد خانوارهای روستایی به این لحاظ آسیب پذیر شناخته شده اند.

^۲ - برای مأخذ ارقام و اطلاعات بیشتر ر.ک به، زوار پرمه و همکاران، بازار گوشت مرغ ۱۳۸۹، م.م.پ.ب. تهران: چاپ و نشر بازرگانی، ص ۹۶

لازم به تذکر است درصد های آسیب پذیری فوق فاصله سرانه مصرف مستقیم یا خرید گوشت قرمز دهک های بودجه خانوار مرکز آمار ایران را از مصرف استاندارد نشان می دهد در حالی که اگر مصارف غیر مستقیم و مصارف بیرون بر رستوران ها و صرف غذای بیرون از منزل خانوارها در نظر گرفته شود این شکاف کاهش بسیار پیدا می کند و از متوسط حدود ۸ کیلو گرم در ۱۳۸۷ (متوسط شهری و روستایی به ترتیب ۹ و ۶ کیلو گرم) به حدود ۱۴ کیلو گرم - که از تقسیم مصرف کل گوشت قرمز بر جمعیت کشور به دست آمده است - افزایش می یابد.

در مقایسه های آماری فائو از مصرف سرانه کشورها از همین روش اخیر استفاده می شود. با استفاده از این ارقام مصرف سرانه گوشت قرمز ایران در ۲۰۰۷ م. حدود ۱۳ کیلو گرم و مساوی میانگین سرانه مصرف در کشور های آسیای جنوب غربی، خاورمیانه و کشورهای همسایه (کشورهای منتخب سند چشم انداز ۱۴۰۴) بوده است. در بین این کشورها بالاترین مصرف ۵۳.۷ کیلوگرم مربوط به قزاقستان و پایین ترین مصرف مربوط به کشورهای یمن (۷/۵)، ترکیه (۹/۹) و پاکستان (۱۰/۶) بوده است. به لحاظ الگوی مصرف مصرف سرانه گوشت در کشور های عربی نفت خیز یا به لحاظ کشاورزی حاصلخیز و کشورهای آسیای میانه بسیار بالاست منتها در گروه اول تاکید اصلی بر گوشت مرغ و در گروه دوم بر گوشت قرمز می باشد.

مهمترین پیامد سیاستی این گزارش برای کشور تاکید اصولی و بدون برگشت بر امنیت غذایی و تامین استاندارد های مصرف با استفاده از منابع مالی لازم، رفع نابرابری شکاف مصرف یا حداقل کاهش آن و تهیه بسته سیاستی کارآمد برای حمایت از بخش کشاورزی - با تاکید بر بخش های دامداری و دامپروری ضمن سرمایه گذاری برای حفظ تعادل دام و مرتع و همین طور خوراک دام و طیور - می باشد.